

za to, da se otroci tudi zunaj šole shajajo le v družbe svojega spola in v ravno takej igrajo in se veselé, kadar so doveršili v šoli in na domu svojo dolžnost in jim vsak razumen človek veselje privošči. — Posedanja in valjanja po tleh mej prostim časom učitelj ne sme trpeti. Tudi ne sme dopustiti nobene igre, ki je le količkaj nespodobna.

Prigoditi se zna kedaj, da je ta ali uni otrok zatožen radi kakih nespodobnosti. Učitelj naj bode v takem slučaju previden in naj ne misli več, kakor je res. Večkrat otrok kaj spregovori ali zapiše, kar je slišal domá ali zunaj dóma. On sicer vé, da je nekaj napačnega, a kaj pomeni to, mu je največkrat neznano. Zato učitelj na videz take reči prezré in reče: kaj tacega govoré samo surovi, slabi in grdi ljudje. Ako bi učitelj vsako tako stvar pri otrocih strogo preiskoval in kaznjeval, bi s tem vzbujal splošno radovednost; pa ne samo to; tudi domá bi otroci o tem povedali in učitelj bi dajal nehoté šolske mladini pohujšanje, ker bi se vedno dobil starejši otrok ali kateri nespameten, človek, ki bi nepremišljeno otrokom marsikaj rekel in jim razjasnil, če tudi nehoté, česar jim ni treba vedeti. Zadnje zló bi bilo tedaj hujše od pervega. Ako učitelj pri kakem šolskem otroku zapazi velik pogrešek zoper spolno nravnost, ki bi žugal gojenčevo zdravje polagoma rušiti in druge na enako pot zapeljati, sporazumeti se mora o tem s katehetom in sê stariši ter s temi določiti sredstva, po katerih se obvarujejo posamezni in vsi šolski otroci zlega.

Da se mladina ohrani spolno-nravná, obvarovati se mora pohujšljivega berila posebno v onem času, ko se bliža spolnej zrelosti in se kakor duševno, tako tudi telesno najlepše razvija. — V tem času je domišljija vzbujena in mladina z veliko slastjo prebira pravljice, dogodbe, povesti in razna popisovanja. Učiteljeva dolžnost je, da jo po mogočnosti preskrbuje z dobrim in poučljivim berilom, ki v mične oblike hrani zlate nauke in uterjuje ljubezen bo Boga, do národa in domovine, ter nadaljuje in dopolnjuje to, kar je učitelj pri vsakej priložnosti že poudarjal in priporočal. —

Berilo ima ne samo do mladine, ampak tudi do odraslih ljudij nepopisljivo moč. Naj le omenim, kako velikega pomena so bili spisi enciklopedistov pred francosko revolucijo; kako važni so časopisi v političnem življenji, ker mnogokrat prestrojé javno mnénje in je s tako silo na se potegnajo, da ga ne more nihče več na drugo pot spraviti. — Ker je berilo toliko važno, skrbeti mora šola za pravo, dobro berilo, za mične in obenem poučljive knjige, ker te so zakladi, po katerih se dalje vzgojuje v udanosti, ljubezni in zvestobi do Boga, národa in domovine; iz katerih izprevidi mladina, veljavo vseh kreposti, kakor tudi ničvrednost in nasledke napak proti nravnosti. Vestno moramo skrbeti, da šolske knjižnice na mično-poučljivih in koristnih knjigah bogaté in učiteljevo prizadevanje pri vzgoji uterjujejo in nadaljujejo. (Konec prih.)

Knjiga Slovénka

XIX. veku.

Juri Vole r. 5. apr. 1805 pod Korenom v Kranjski Gori, posvečen 1831, mestni kaplan v Loki, pri stolni cerkvi v Ljubljani, l. 1836 špiritual v duhovskem semenišču, l. 1858 kanonik in vodja v Alojznici do l. 1861, stolni dekan l. 1877, u. 14. apr. 1885. Slovenski je pisal dobro in bil je trd pa blag Slovénec vse dni svojega življenja. Nekoliko sem priobčil o njem v „Slovcu“ 1878 št. 1 in 1885 št. 83. Kot prvi obredoslovec je vredoval vse obredne knjige naše škofije (Directorium, Rituale, Proprium Sanctorum), spisoval slovenske stvari v njih, prestavljal papeževe in škofove liste, presojeval,

popravljal in prenavrejal molitvene in pobožne bukve v dosego cerkvenega potrjenja, časih priobčil kako reč po Novicah itd. Posebej je vredil.

a) „Stoletno Pratiko“, katero je nemški sestavil menda profesor Frank, slovenski pa **Jakob Krašna**, r. v Črnem Vrhu 17. jul. 1810, svečenik 1841, služil za duhovnega pastirja v Senožecah, v Spodnjem Logu, naposled bil župnik v Zagradcu, kjer je u. 28. sept. 1878. Bil je Krašnja čvrst slovénski domoljub že bogoslovec, pisaril je v Gajevo Danico ilirski, Stanko Vraz ga hvalno omenja, nekterikrat se je oglasil v Novicah (Jezičnik XVI. 1878 str. 10) itd. — Naslov knjigi prvega natisa je:

Stoletna Pratika devetnajstiga stoletja od 1801—1901. Za duhovne, deželske služabnike in kmete. Iz nemškiga v slovénski jezik prevedena. V Gradcu 1840. 8. 164. Nat. J. A. Kienreich; prod. L. Kremžer v Ljubljani. — Na primer tudi o besedi, katero je pisal Krašnja, bodi iz predgovora: „Izdajanje te stoletne pratike ima dva namena. Pervi je: kmetu smo hotli bukvice v roke podati, iz katerih bi sebe in svoje ob praznikih prijetno in pridno veseliti, iz njih mnogotero koristno, tako dobro za svojo domačijo in kmetijo, kakor tudi za svoje zdravje se naučiti znal itd. — Treba je bilo misliti tudi na gospode duhovne in deželske služabnike . . . Takih bukvic še ni bilo v kranskim jeziku, in Gospod založnik si je veliko perzadeval, de bi izdane bile, ker misli, de bi vsakimu, ki jih vkupi, posebno pa kmetu, bile koristne. Po njih si lahko vsak, kter brati zna, za vsako leto posebej, pratiko naredí. Perporočujemo pa, de vsak, kolikor je mogoče, na vreme vsakiga meseca, kakor tudi nekterih posebnih dni, dobro pazi, posebno pa na šterih letnih časov, de se po tem vidi, koliko resnice zadene vremenoznanost, in koliko v sebi imajo kmetiške uganke“.

Stoletna Pratika . . . Poleg nemškiga. Druziga natisa. Vsa popravljena in pomnožena. V Ljubljani 1847. 8. 242. Blaznik. Kremžer. Na koncu pod opombo je tiskan prevoditelj Juri Volc. — Tretjiga natisa. Popravljena in pomnožena l. 1860. 8. 264. Milic. Kremžer. — V sebi ima: Zlaganje podobe pred naslovom. Leto in pratika . . . Od planetov. O solčni uri, spisal A. Likar. Pregovori zastran vremena — mnogi v vezani besedi. V takih prislovciah ali kratkih pesmicah se je Volc kàj rad poskušal. Tu se nahaja tudi ona stara latinska prerokva o najbolj pozni velikonoči l. 1856 (str. 28; II. nat. str. 25) namreč:

Quando Marcus pascha dabit,
Antonius pentecostabit,
Joannes Christi Corpus adorabit:
Totus mundus vae clamabit.

Kdar veliko noč bo Marka dal,
Padovanski Anton pa binkoštal,
Janez molil svet' Telo klečé:
Tedaj bo vpil celi svet gorjé.

Podobšina J. Radeckiga v Zvezdi Ljubljanski. Opravila za vsaki mesec. Cesarske postave za živinsko kupčijo, sestavil Dr. Bleiweis; zavolj oberanja gosenc in tičjiga lova; poduk zdraviga se ohraniti, življenje si podaljšati in v sili ga oteti itd. Semnji. — Predgovor k tretjemu natisu se pričinja na pr.: „Da so bukvice Stoletna Pratika, ki so bile prvič iz nemškiga v naš slovénski jezik prestavljene, in v letu 1840 natisnjene, na vse plati koristne, nam ne bo treba po dolgim in širokim razkladati in jih Slovincam s posebno hvalo priporočevati. Da so res slovénским bravcam všeč, se že iz tega povzame, ker so bile v tako kratkim času poprodane, da se je mogel drugi natis osnovati in natisniti dati, ki je prišel popravljen in z mnogoverstnimi, koristnimi in podučljivimi stavki pomnožen leta 1847 na svetlo; in ker se je tudi ta že zdavnej spečal, in ker slovénsko ljudstvo vseskoz po omenjeni Stoletni Pratici poprašuje, je bilo treba za tretji natis skrbeti, kteriga mu tukaj tudi nekoliko pomnoženiga z veseljem podamo itd“. — Stoletna Pratika . . . Četrtega natisa. V Ljubljani 1880. 8. 256. Zal. H. Ničman. Tisk. J. Krajec v Novem Mestu (Zvon 1885 str. 315).

b) Pridige ob posebnih perložnostih, ki jih je imel Juri Volc, Duhovni vladnik v Ljubljanski knezo-škofijski duhovščini. V Ljubljani 1848. 8. 94. Nat. Eger. — Koj v prvem naznanilu pravi, da ima mnogo svojih pridig spisanih, nekatere da na svetlo, in če te Slovencem ne bodo po godu, da ostanejo vse druge v predalu. L. 1849 je pa v Zg. Danici št. 35 priobčil: Odgovor in oznanilo. Ker visoko častitljivi duhovni gospodje, ki so prvi zvezik mojih pridig, ktere sim ob posebnih perložnostih imel, kupili, vedno poprašujejo, kedaj bo drugi zvezik na svetlo peršel, jim moram odgovoriti, de družiga in naslednjih zvezkov morde nikoli, ali pa saj ne tako kmalo na svetlo ne bo iz tega vzroka, ker se je prvih zvezikov tako malo prodalo, de se je komej četertina stroškov plačala. Per tolikim trudu in po tem še v svojo škodo bukve natiskati dajati, vsacimu veselje upade. Morebiti je veliko taci, ki za imenovane pridige ne vedó, toraj jih še enkrat ponudim. Prvi zvezik . . naslednje pridige obseže: I. Keršanska ljubezen je vesoljna, delavna, sveta; II. poterpežljiva; III. ni samopridna; IV. se ne veselí krivice. V. Od ohranitve edine duše. VI. Od popotvanja v večnost. VII. Od počenjenja Marije prečiste device. — Pridig od keršanske ljubezni do bližnjiga nisim brez namena prvih postavil. Treba je, de bi ljudje pridige od keršanske ljubezni do bližnjiga pogostoma brali, in s tem to sveto čednost v sebi budili, ker se ona nar bolj — posebno v današnjih časih — med nami pogreša. Juri Volc, špiritual. — Kar je napovedoval, se je tudi zgodilo. Pridige so ostale v predalu; le tu in tam je na posebno prošnjo ktera zagledala beli dan na pr. Poslednja pridiga v stari Ternovski cerkvi v Danici 1854 l. 19 itd. — Poprošen je vendar rad izročil ostale pridige vredniku „Duhovnega Pastirja“, kteri jih sedaj prinaša na dan na slavo ranjkemu in na korist vernikom slovénkim.

c) Mir vam bodi. Molitevne bukve, v kterih se najdejo šestere svete maše in druge molitve za vse potrebe našiga življenja, litanije in pesmi, tudi pasijon ali terpljenje naš. G. J. Kr. s svetim križevim potam. 1850. 12. 418 str. Drugi natis pomnožil J. Volc. V Ljubljani 1852. 12. 431. J. Klemenž. (Vid. Zg. Danica 1854 l. 13) itd.

d) Sveto pismo stare in nove zaveze z razlaganjem poleg nemškiga, od apostoljskiga Sedeža poterjeniga sv. pisma, ki ga je iz Vulgate ponemčil in razložil Dr. Jožef Franc Allioli. Natisnjeno po povelji preč. Kneza G. G. Antona Alojzja, Ljubljanskiga škofa. V Ljubljani. Nat. J. Blaznik. Zvezek I. 1857. 8. XVI. 448. Petere Mojzesove. Jozuetove bukve. — Zv. II. 1857. str. 595. Bukve Sodnikov. Rutine. Čveteri kraljev. Dvoje kroniške. Ezdrove in Nehemijeve. Tobijeve, Juditine in Esterine. — III. 1858. str. 627. Bukve Jobove. Psalmi. Pripovesti. Pridigar. Visoka pesem. Modrostne in Sirahove bukve. — IV. 1859. str. 869. Preroka Izaija in Jeremija. Žalostna pesem Jeremija preroka. Preroki Baruh, Ecehiel in Daniel. Mali preroki: Ozej, Joel, Amoz, Abdija, Jona, Mihej, Nahum, Habakuk, Sofonija, Hagej, Caharija in Malahija. Dvoje bukve Makabejcov (Poprava pogreškov). — V 1856. str. 460. Evangelii Matevža, Marka, Lukeža in Janeza. Djanje apostelnov. — VI. 1856. str. 495. Listi sv. aposteljna Pavla do Rimljanov, Korinčanov, Galačanov, Efežanov, Filipjanov, Kološanov in Tesaloničanov; listi do Timoteja, Tita, Filemona in do Hebrejcov. Listi sv. apostelnov Jakopa, Petra, Janeza in Juda. Skrivno razodenje sv. Janeza. — Kazalo beril iz listov in družih bukev svetiga pisma in evangelijev, ki se beró v nedelje in praznike in tudi nekatere druge posebne dni cerkveniga leta. str. I—VIII.

To prestavo sv. Pisma je sprožil A. M. Slomšek (Vid. Jezič. XXIV. str. 18) in A. A. Wolf je delo izročil J. Volcu, kteri si je pridobil sodelavcev, ki so po gotovih jim naznanjenih pravilih stvar dovršili v tedaj še priljubljenih oblikah, žali Bog! v dobi, v kteri se je hitro spreminjati jela slovenščina. Predgovor je v bistvu, kolikor vem,

sostavil dr. J. Pogačar, tedaj kanonik, poslej knezoškof Krizostom. Voditelj in prvi predstavljavec je bil J. Volc. Sodelavci so mu bili: Dr. Andrej Čebašek, učenik vérne v ljubljanskih bogoslovnih šolah; Juri Grabnar, učenik v alojzjevišu; Peter Hicinger, fajmošter v Podlipi; Matija Hočevár, katehet v ljubljanskih nunskih šolah; O. Placid Javornik, fajmošter pri sv. Jurji pod Taborom na Koroškem; Luka Jeran, kaplan ternovske fare v Ljubljani; Anton Lesar, učenik v ljubljanskih rečnih šolah; Jožef Marn, kaplan v Horjulu; Francišek Metelko, učenik slovenšine v ljubljanskih latinških šolah; Anton Pintar, fajmošter v Trijaku; Anton Mežnarc, bogoslovec (nam. Lorenc Pintar kaplan v Preddvoru, gl. Poprava zv. IV); Mihael Potočnik, spovednik v ljubljanskim uršulinskem samostanu; Matevž Ravnikar, fajmošter v Predaslah; Andrej Zamejc, katehet v ljubljanskih zglednih ljudskih šolah in učenik katehetike (Predgov. XIV). — Psalmi so nekoliko po prevodu Simona Klančnika, in Baruh po prestavi **J. Bonačevi** (Jezič. XIX. 1881. str. 39—44). V predgovoru, ki ga je podpisal „Škofijskiga sedeža v Ljubljani v god sv. Antona Pad. 1857 Anton Alojzi, knez in škof“ bere se str. XIV: „To težavno delo smo izročili neutrudljivimu Jurju Volcu, duhovnemu vodniku ljubljanske duhovščine . . De se ne bodo pri natiskovanju tega imenitniga dela kake večji tiskarne pomote vrinile, perve stise prav pridno in skerbno pomagata popravljati sodelavca Zamejc in Jeran . . Vse to nam terdno upanje daje, de bodo pod vodstvom marljiviga in modriga gospoda Jurja Volca vsaj v dveh letih vsi drugi deli svetiga pisma že tudi na svetlim, ako bodo pomagavci vse po gôdu in o pravim času izdelali, in ako bo Božja volja (str. XV)“. — Posebej v njegovi prestavi so: I. II. III. Bukve Mojzesove, Jozuetove, Mali Preroki (razun II. zadnjih), Evangeli sv. Janeza, I. II. List sv. Petra; sicer je pa v besedi in obliki rokopise popravljajl ter prenaresjal J. Volc tako, da se pričujoča prestava Sv. Pisma po vsej pravici po njem zvati sme, kakor se Slovar nemško-slovenski po M. Cigaletu (Wolf-Volc, Wolf-Cigale).

e) Zgodnji Danici velik prijatelj in podpornik — je že l. 1848 priobčil v Cerkv. Čas. št. 3—5 po Skr. Raz. 12, 1 zanimivo razlago: „Matere božje podoba“. L. 1849. št. 2—5: Oglas škofov Primorsko-Kranjske cerkvene okrajne v Ilirskim kraljestvu per Avstrijskim ustavnim državnim zboru v Kromeriži. Poslovenil J. Volc. — L. 1874 je v Danici jel spisovati „Koledar svetnikov in svetnic“ za celi teden sproti s posnetki iz njih življenja in s primernimi nauki, časih v vezani besedi, na pr.: »V Jezusovem zgolj imenu — Dans prični to novo leto; — Srečno prišel boš k namenu, — Vse ti bo v zaslugo šteto« itd. — Nadaljeval je to popisovanje še l. 1875 (str. 411). — Krajše se je snovalo tudi l. 1876. — L. 1877 in 1878 pa je priobčil „Življenje štirnajsterih pomočnikov v sili“. Pričenja ta spis z besedami:

„Svetnike častiti, se njih priprošnjam pri Bogu priporočati in jih na pomoč klicati je v katoliški cerkvi takó stara šega, kakor keršanstvo samo. Pervi kristjani so kervave Kristusove priče koj po njih smerti častili in se njih priprošnjam v svojih stiskah priporočali, ker so dobro vedili, da njih prošnje pri Bogu veliko premorejo, ker v nebesih s Kristusom kraljujejo.

Pobožni verni kristjani so do nekterih svetnikov posebno zaupanje imeli zavoljo njih velicega zasluženja za sveto katoliško Cerkev, ker so nam sveto vero — s svojo kervjo zapečatenó — ohranili in ljudém v prid čudeže delali; take svetnike so verni v svojih mnogih britkostih in težavah, nadlogah in stiskah, v dušnih in telesnih potrebah in silah na pomoč klicali, in bili so čudovito uslišani. Take svetnike so verni imenovali in jih še imenujejo „pomočnike v sili“. Tacih pomočnikov v sili imamo 14 v naslednji verstí, v kakoršni se nahajajo na podobi v kapeli v Frankenstalu, ki je bila v nedeljo po sv. Jurju leta 1448 od škofa v Bambergu na čast Mariji Devici in „štirnajsterim po-

močnikom v sili^a posvečena: Sv. Juri, ssv. Blaž, Erazem, Pantaleon, Vid, Krištof, Dionizij, Cirijak, Ahacij, Evstahij, Egidij ali Tilo, ssv. Marjeta, Katarina, Barbara (1877 str. 95). Sklepa omenjeno popisovanje v Danici l. 1878 str. 231 z vrsticama:

Štirnajsteri pomočniki v sili

Prosíte, naj se nas Bog usmili!

Med cerkvenimi govorniki slovenskimi — stolni dekan Jurij Volc — nedvojbeno zavzema častno mesto, piše o njem — n v Zvonu V. L. str. 314 — 317, ker je bil že od narave z dotičnimi zmožnostimi obdarovan, pa tudi njegovi homiletiški zdelki se odlikujejo po duhovitosti, logični izpeljavi, so polni podob in primer, polni življenja. Dasi spadajo v vrsto moralnih govorov, vendar moralizovanje ni prisiljeno, vzeto je prav iz življenja in po duhoviti simboliki — ne da bi poslušalca žalilo — zadene in si prisvoji njegovo srce. Volčeva proza v tisti dobi se smé imenovati vzgledna, jezik za takrat zelo čist. . . Ako naposled še omenim, da je bil J. Volc v resnici pobožen, velik dobrotnik revežev (vzlasti dijakov), vesten in skrben svetovalec v dušnih stvareh, imamo v njem vzglednega duhovnika. In če pomislimo, da je iskren domoljub vselej zvesto stal v vrstah narodne stranke v najhujših dobah pritiska od zgoraj . . . : smemo pač vsi posvetni in duhovni ob njegovi gomili zaklicati: Blag mu spomin, naj počiva v miru!"

Iz šole za šolo.

Razzlogovanje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

ILII.

Pišite in razzložite trizložnice:

Narek 1. **A-ni-ca**, Barica, Cilika, Čakovec, Dragica, Egipet, fužina, godina, hudoba, imenik, jokati, klobasa, lopata, mecesen, nositi, orati, Pilatuž, Rozika, Savina, tatica, ulica, vozilo, zibati, živeti. — **Str-nad-ka**, Avguštin, Betlehem, ciganka, črviček, dobrotnik, Evropljan, Frančiška, grlica, hrustovka, Idrija, Japonci, kresnica, Ljubljanca, močvirje, pravljica, razteznost, srkati, šmarnice, trdnjava, uganka, vrtati, Zágorje, žveplenka. — **Kme-tij-stvo**, kupčijstvo, vojvodstvo, mornarstvo, mestjanstvo, iskrica, piskerci. — **Pod-zglav-je**, solnčnica, listopad, pobratim, paglavec, razhudnik, priimek, priljudnost, odšteti, odreti, zapreti, podpreti, dospeti, dognati, pognati, razgnati, pražival, zapoved, prepoved, odpoved, izpoved, stoklasa, vinograd, Petrovgrad, razumnost, uima. **Po-lja-nec**, ko-pi-nje, Sre-di-ščan, nedelja, šivelja, veselje; trpljenje, življenje, zmanjšanje; mravljišče, težišče, zvezdišče, zobišče, perišče, svetišče, peščica, dvorišče, gledišče, hrbtišče.

Narek 2. **A-zi-ja**, Babilon, culica, čutara, dolina, enomer, farizej, globina, Helena, Ivanek, Jerica, korito, levica, Maribor, Nazaret, oderuh, predivo, Rebeka, solata, šibica, torilo, Uršula, vilice, zijalo, želodec. — **Ev-ro-pa**, Antolin, branjevka, cipresa, čumnata, dimnikar, evangelj, frančiškan, grozdinke, hrvatsko, izpolnit, Jurjevo, letnica, marljivost, naročje, odrtnik, pesmica, risanka, Slovenci, Štajerci, trobentar, ušesnik, Valentin, zidarji, žimnica. — **Mor-nar-stvo**, slikarstvo, cesarstvo, iskrenost, sestrice, monštranca, Avstrija, vrtnarstvo. — **An-ti-krist**, poglavje, podstrešje, zavrelka, postrežba, priproga, soglasnik, sopraznik, soteska, soseda, poboljšek, prodati, izdati, dodati, oddati, podati, pridati, nepotipir, srakoper, konjeder, panoga, sivoglav, noroglav, zaplotnik, zrakomer, toplomer, prismođa, jezičnik, pripoved, ljudomil, domoljub, podberin, srborit, zastopnost, umotvor, vo-